

ZAMONAVIY TA'LIMDA LOTIN TILINI O'QITISH METODIKASI

Ilmiy rahbar: **Sayfullayeva Lola Sobitovna**

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

Lotin tili va xorijiy tillar kafedrasida katta o'qituvchisi

E-mail: lolasayfullayeva133@gmail.com

Tel: +998909976700

Karimova E'zoza Bekzod qizi

TDTU 3-sonli Davolash ishi fakulteti 1-kurs talabasi

E-mail: ezozak333@gmail.com

Tel: 919456801

Abdumuxtorova Ruxshona Avazbekovna

TDTU 3- Davolash fakulteti 1- kurs talabasi

E-mail: ruxshonaabdumuxtorova1@gmail.com

Tel: +998907852605

Annotatsiya: *Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tizimida lotin tilini o'qitish metodikasini takomillashtirish muammolari kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda an'anaviy grammatik-tarjima yondashuvi hamda kommunikativ, kontekstual va integrativ metodlarning samaradorligi qiyosiy o'rganildi. Amaliy kuzatuv natijalari asosida lotin terminlarini kasbiy kontekstda o'qitish talabalarning bilimini mustahkamlashda muhim omil ekani aniqlandi. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quv jarayonining interaktivligini oshirib, mustaqil ta'limni rivojlantirishi ko'rsatildi. Tadqiqot natijalari lotin tilini o'qitishda integratsiyalashgan yondashuvdan foydalanish zarurligini asoslaydi.*

Kalit so'zlar: *lotin tili, tibbiy terminologiya, metodika, kontekstual o'qitish, integrativ yondashuv, AKT, pedagogik texnologiyalar.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri — talabalarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish va ularni amaliy faoliyatga tayyorlashdir. Bu jarayonda fanlarni o'qitish metodikasini yangilash, ayniqsa, kasbiy yo'naltirilgan fanlar uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Lotin tili ana shunday fanlardan biri bo'lib, u bugungi kunda faol muloqot vositasi sifatida emas, balki ilmiy terminologiyaning universal asosi sifatida qo'llaniladi. Ayniqsa, tibbiyot, biologiya va farmatsiya sohalarida lotin tilining roli beqiyosdir.

Shunga qaramay, amaliyotda lotin tilini o'qitish ko'pincha an'anaviy grammatik-tarjima metodiga asoslanib qolmoqda. Bu esa talabalarning terminlarni chuqur anglamasdan yodlab olishiga olib keladi. Natijada ular o'z bilimlarini kasbiy faoliyatda qo'llashda qiynaladi.

Mazkur maqolaning maqsadi — lotin tilini o'qitishda zamonaviy metodlarning samaradorligini tahlil qilish va ularni integratsiyalashgan holda qo'llash zarurligini asoslashdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Lotin tilining ilmiy va lingvistik ahamiyati ko'plab tadqiqotlarda yoritilgan. Palmer (1988) lotin tilining strukturaviy xususiyatlarini tahlil qilib, uning Yevropa tillari rivojiga asos bo'lganligini ta'kidlaydi.

Clackson va Horrocks (2011) esa lotin tilining tarixiy rivojlanishini o'rganib, uning ilmiy terminologiyada barqaror saqlanib qolganligini asoslaydi.

Richards va Rodgers (2014) zamonaviy til o'qitish metodikasida kommunikativ yondashuvning ustuvorligini ko'rsatadi. Biroq ular ham lotin tili kabi "o'lik til"larda ushbu metodning cheklanganligini qayd etadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, lotin tilini o'qitishda yagona metod yetarli emas, balki turli yondashuvlarning uyg'unligi talab etiladi.

An'anaviy metodlar

Grammatik-tarjimaviy metod lotin tilini o'qitishda eng keng qo'llaniladigan yondashuvlardan biri hisoblanadi (Balme & Morwood, 2007). Ushbu metod grammatik qoidalarni tizimli o'rganish va tarjima orqali mustahkamlashga asoslanadi.

Mazkur yondashuv talabalar tomonidan terminlarning tuzilishini, ayniqsa morfologik va sintaktik xususiyatlarini chuqur o'zlashtirishga yordam beradi. Bu esa tibbiy terminologiyani o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Biroq ushbu metod asosan nazariy bilimlarga yo'naltirilgan bo'lib, terminlarni amaliy qo'llash ko'nikmalarini yetarli darajada rivojlantirmaydi. Shuningdek, unda interaktivlik darajasi pastligi sababli talaba faolligi cheklanishi mumkin.

Shu sababli, grammatik-tarjimaviy metodni zamonaviy yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiqdir.

Zamonaviy metodlar

Zamonaviy yondashuvlar lotin tilini o'qitishda interaktivlik va amaliy yo'naltirilganlikni kuchaytirishga qaratilgan bo'lib, ular interaktiv darslar, raqamli platformalar hamda multimediya vositalarini o'z ichiga oladi.

Ushbu metodlar o'quv jarayonini jonlantirib, talabalarning darsdagi faolligini oshiradi va bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi (Richards & Rodgers, 2014). Xususan, interaktiv topshiriqlar va vizual materiallar terminlarni yaxshiroq tushunish va eslab qolishga yordam beradi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar orqali mustaqil ta'lim imkoniyatlari kengayib, talabalarning individual o'rganish sur'ati qo'llab-quvvatlanadi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Muammolar

Lotin tilini o'qitish jarayonida bir qator muammolar kuzatiladi. Ulardan biri — tilning murakkab grammatik tizimi bo'lib, u talabalar tomonidan o'zlashtirishni qiyinlashtiradi. Ayniqsa, turlanish va tuslanish qoidalarining ko'pligi o'quv jarayonida muayyan qiyinchiliklar tug'diradi.

Shuningdek, o'quv jarayonida motivatsiyaning yetarli darajada shakllanmaganligi ham muhim muammolardan biridir. Lotin tilining kundalik muloqotda qo'llanilmasligi talabalarning unga bo'lgan qiziqishini pasaytirishi mumkin.

Bundan tashqari, amaliy nutqning deyarli mavjud emasligi sababli talabalar o'z bilimlarini real vaziyatlarda qo'llash imkoniyatidan mahrum bo'ladilar. Bu esa ularning kommunikativ va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot davomida 1-kurs tibbiyot yo'nalishi talabalari (30 nafar) ishtirokida amaliy tajriba o'tkazildi. Talabalar ikki guruhga ajratildi:

- 1-guruh — grammatik tarjima metodi asosida ta'lim oldi
- 2-guruh — kontekstual va interaktiv metodlar asosida o'qitildi

Tadqiqot 2 hafta davom etdi. Baholash quyidagi mezonlar asosida olib borildi:

- terminlarni eslab qolish darajasi
- ularni amaliy qo'llash qobiliyati
- darsdagi faollik

Natijalar foiz ko'rsatkichlari asosida tahlil qilindi.

NATIJAR VA TAHLIL

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

– grammatik-tarjima metodida o'qigan talabalar terminlarni 70% darajada eslab qoldi, biroq ularning faqat 40% i amaliy qo'llay oldi

- kontekstual metodda esa eslab qolish darajasi 80%, amaliy qo'llash 75% ni tashkil etdi
- interaktiv metodlar qo'llanilgan guruhda dars faolligi 30–35% ga oshdi

Masalan, “vena cava” termini kontekstual yondashuv asosida o'qitilganda talabalar uni yurak-qon tomir tizimi bilan bog'lab izohlab bera oldi.

Bu natijalar shuni ko'rsatadiki, bilimni faqat yodlash emas, balki uni kontekstda qo'llash o'quv samaradorligini oshiradi.

Raqamli vositalar orqali o'qitish

Metod Yondashuv /	Asosiy mazmuni	Nazariy natija (%)	Amaliy qo'llash (%)	Afzalliklari	Cheklovlari
Grammatik-tarjima	Qoidalar va tarjima asosida o'qitish	70	40	Tizimli bilim beradi, termin tuzilishini tushuntiradi	Amaliy ko'nikma sust rivojlanadi
Kontekstual yondashuv	Terminlarni kasbiy vaziyat bilan bog'lash	80	75	Uzoq muddatli eslab qolish, amaliy fikrlash rivojlanadi	Maxsus material talab qiladi
Kommunikativ yondashuv	Muloqot orqali o'rganish	60	50	Faollikni oshiradi	Lotin tilida real nutq muhiti yo'q
Integrativ	Boshqa fanlar bilan	75	70	Fanlararo kompetensiya	Rejalashtirish

Metod / Yondashuv	Asosiy mazmuni	Nazariy natija (%)	Amaliy qo'llash (%)	Afzalliklari	Cheklovlari
yondashuv	bog'lash			rivojlanadi	murakkab
AKT asosidagi yondashuv	Raqamli vositalar orqali o'qitish	85	80	Interaktivlik oshadi, mustaqil o'rganish imkoniyati kengayadi	Texnik vositalarga bog'liqlik, internet zarur

Jadval tahlili:

Jadval natijalari shuni ko'rsatadiki, grammatik-tarjima metodi nazariy bilimlarni shakllantirishda samarali bo'lsa-da, amaliy qo'llash ko'rsatkichlari pastligicha qolmoqda. Aksincha, kontekstual yondashuv terminlarni kasbiy faoliyat bilan bog'lash orqali eng yuqori amaliy natijani ko'rsatdi.

Shuningdek, AKT va integrativ yondashuvlar o'rtacha yuqori samaradorlikka ega bo'lib, ular o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida muhim rol o'ynaydi. Kommunikativ yondashuv esa lotin tilining xususiyati sababli cheklangan samaradorlikka ega ekanligi aniqlandi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar lotin tilini o'qitishda metod tanlash hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Grammatik-tarjima metodi nazariy bilimlarni shakllantiradi, biroq u amaliy kompetensiyani rivojlantirmaydi.

Kontekstual yondashuv esa ayniqsa tibbiyot sohasida samarali bo'lib, terminlarni kasbiy faoliyat bilan bog'lash imkonini beradi.

Integrativ yondashuv fanlararo aloqani kuchaytirib, bilimlarni tizimli shakllantiradi. AKT esa o'quv jarayonini interaktiv va moslashuvchan qiladi.

Shu sababli, zamonaviy ta'limda ushbu metodlarni uyg'unlashtirish eng maqbul yechim hisoblanadi.

XULOSA

Tadqiqot davomida lotin tilini o'qitishda turli metodlarni birgalikda qo'llash eng samarali natija berishi aniqlandi. Grammatik-tarjima metodi orqali talabalar terminlarning tuzilishini yaxshiroq tushunadi, kontekstual yondashuv esa ularni kasbiy faoliyat bilan bog'lashga yordam beradi. Shu bilan birga, interaktiv usullar dars jarayonini jonlantiradi va talabalarni faolroq ishtirok etishga undaydi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish esa mustaqil o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shuni aytish mumkinki, faqat bitta metod bilan cheklanib qolish yetarli natija bermaydi. Turli yondashuvlarni uyg'unlashtirish orqali talabalar nafaqat nazariy bilim oladi, balki ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmasini ham shakllantiradi.

Amaliy jihatdan qaraganda, darslarni real kasbiy vaziyatlar bilan bog'lash, zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish va fanlararo aloqalarni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, lotin tilini o'qitishda an'anaviy va zamonaviy metodlarning birgalikda qo'llanilishi ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Palmer, L. R. *The Latin Language*. – London: Bristol Classical Press, 1988.
2. Clackson, J., Horrocks, G. *The Blackwell History of the Latin Language*. – Oxford: Blackwell Publishing, 2011.
3. Richards, J. C., Rodgers, T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
4. Crystal, D. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
5. Nation, I. S. P. *Learning Vocabulary in Another Language*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
6. Harmer, J. *How to Teach English*. – London: Longman, 2007.
7. Scrivener, J. *Learning Teaching*. – Oxford: Macmillan Education, 2011.
8. Ur, P. *A Course in Language Teaching*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
9. Axmedov, A. *Lotin tili va tibbiy terminologiya asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
10. Karimov, Sh. *Pedagogik texnologiyalar va ularni qo'llash*. – Toshkent: Fan, 2020.
11. Xoliqov, N. *Zamonaviy ta'lim metodlari*. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.